

Wat moeten we verwachten na het laatste IAEA-verslag over Iran? Het akkoord en zijn gevolgen

Bart Smedts¹

Het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie (SCVD) van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie publiceert sporadisch korte analyses van actuele thema's in zijn reeks van e-Notes. Deze reeks en andere publicaties zijn beschikbaar op onze website www.rhid.be.

Drie gebeurtenissen kunnen een aanwijzing geven over hoe de onderhandelingen tussen Iran en de P5+1 zullen aflopen. Ten eerste bracht het Internationaal Atoomenergieagentschap (IAEA), in de aanloop naar de einddatum van de slotonderhandelingen, een verslag uit dat niet openbaar is gemaakt. Behalve dat het naar de New York Times werd "gelekt"². Het verslag kwam uit aan het begin van de officiële en directe onderhandelingen tussen de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken John Kerry en zijn Iraanse ambtgenoot Mohammad Javad Zarif, en bevestigde dat Iran zijn

verplichtingen is nagekomen ingevolge de interim-overeenkomst (nl. de opschorting van de productie van kernbrandstof die snel in uranium voor militaire doeleinden omgezet zou kunnen worden en de verdunning van alle bestaande reserves van dat materiaal tot onder het verrijkningsniveau van 5%). Inspecteurs mochten zelfs de belangrijkste brandstofproductiefaciliteiten bezoeken. Doordat Iran zich aan zijn verplichtingen had gehouden, waren de VS bereid om rechtstreekse onderhandelingen te openen voor de deadline van maart. Volgens de beschikbare informatie uit het IAEA in datzelfde verslag zijn bezorgdheid over het mogelijke bestaan, in Iran, van geheime nucleaire activiteiten waarbij militaire organisaties zijn betrokken, waaronder activiteiten in verband met de ontwikkeling van een nucleaire lading voor raketten. Aangezien Iran geen uitleg heeft verschaft over potentiële militaire dimensies van zijn nucleaire programma, is het Agentschap

¹ Vorser bij het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie (SCVD) van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID). De in dit artikel geuite standpunten vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur en geven niet noodzakelijkerwijs de standpunten en het beleid van het Ministerie van Landsverdediging of van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie weer.

² SANGER, D. & BROAD, W. Inspectors Say Iran Is Evading Questions as Nuclear Talks Enter a Crucial Stage. *New York Times*. Gepubliceerd op 19 februari 2015 via <http://www.nytimes.com/2015/02/20/world/middleeast/un-says-iran-still-evades-queries-on-possible-nuclear-work.html?ref=topics&r=0>.

niet in staat om op een geloofwaardige manier de afwezigheid van niet-aangegeven nucleair materiaal en activiteiten in Iran te verklaren, laat staan om tot de conclusie te komen dat al het nucleaire materiaal in Iran voor vreedzame doeleinden bedoeld is. Dit verslag komt tot de zorgwekkende conclusie dat na al die jaren het IAEA geen stap verder is, het beschikt met andere woorden niet over de middelen om te controleren of een land zijn verplichtingen nakomt, terwijl dit juist de bestaansreden van het IAEA is! Terwijl een dergelijk verslag een paar maanden geleden de aanleiding zou geweest zijn voor nieuwe verlamdende sancties, lijkt het vandaag echter niets voor te stellen, wat wijst op betere diplomatieke betrekkingen.

Ten tweede is er een toespraak van grootayatollah Khamenei op 8 februari voor personeel van de luchtmacht die de wenkbrauwen van zowel de hardliners in Iran als de gematigden deed fronsen³: de verklaring "geen akkoord is beter dan een slecht akkoord" kan betekenen ofwel dat er helemaal geen bereidheid is om tot een akkoord te komen, ofwel dat de bereidheid juist bestaat om de onderhandelingen voort te zetten en niet af te breken voordat het doel bereikt is (i.e. het sluiten van een alomvattend akkoord). Zowel president Obama als de hoogste leider Khamenei hebben dit taalgebruik overgenomen en erbij gezegd dat een slecht akkoord de nationale belangen in het gedrang zou brengen. Hoe dan ook, de strikte deadline nadert met rasse schreden en deze keer kan het niet verlengd worden zonder dat de partijen gezichtsverlies lijden: een nieuwe verlenging van de deadline na 24 maart zou kunnen betekenen dat een herzieningsconferentie van het non-proliferatieverdrag kort daarna gehouden wordt, zonder dat men tot een akkoord omtrent een van de grote uitdagingen sinds de ondertekening van het verdrag is gekomen. Daarom worden beide gebeurtenissen, het IAEA-verslag en de toespraak, anders geïnterpreteerd ten opzichte van vroeger. In elk van de vorige situaties zouden heftige reacties het einde van de onderhandelingen betekend hebben en misschien zelfs tot meer sancties geleid hebben.

Een derde gebeurtenis zijn de gelekte diplomatieke berichten van de Mossad⁴ die Netanyahu's stelling dat Iran binnen afzienbare tijd over kernwapens zou beschikken, ontkrachtten. Die documenten werden op tijd openbaar gemaakt om eventuele opruiende taal van de Israëlische eerste minister tijdens zijn toespraak voor het Congres in diskrediet te brengen. Los van elkaar zijn de drie belangrijke gebeurtenissen niet bijzonder opzienbarend, maar samen genomen wijzen ze op de sereniteit en het harde werk tijdens de directe onderhandelingen, en tonen ze de wil – voor de eerste keer – om vooruitgang te boeken.

Aangezien eind maart nabij is, kunnen we hieruit opmaken dat een positief resultaat nog steeds mogelijk is. Wat zouden de voorwaarden van een alomvattend akkoord zijn rekening houdend met het feit dat grootayatollah Khamenei de onmiddellijke opheffing van alle sancties eist, wat technisch gezien onmogelijk is: president Obama botst regelmatig met het Congres en zou daardoor moeten werken met vrijstellingen om de termijnen enkele maanden op te schorten. Om die reden zou een realistischere aanpak erin bestaan om de sancties van de VS en de EU stapsgewijs op te heffen. In de

³ KARAMI, A. Iran conservatives see defiance in Khamenei speech. *Al-Monitor*. Gepubliceerd op 10 februari 2015 via <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/02/iran-ali-khamenei-supreme-leader-nuclear-deal-conservatives.html>.

⁴ MILNE, S., MACASKILL, E. & SWISHER, C. Leaked cables show Netanyahu's Iran bomb claim contradicted by Mossad. *The Guardian*. Gepubliceerd op 23 februari 2015 via <http://www.theguardian.com/world/2015/feb/23/leaked-spy-cables-netanyahu-iran-bomb-mossad>.

praktijk komt dit erop neer dat de einddatum van 24 maart voor een alomvattend akkoord en de uitvoering ervan allesbehalve haalbaar is. Een akkoord zou echter een overeenkomst over de belangrijkste kwesties (een civiel kernprogramma waardoor Iran energie kan opwekken voor binnenlands verbruik en petroleum exporteren, openheid ten aanzien van de inspecties door een permanente samenwerking met het IAEA) met zich meebrengen. Intussen zouden de door vrijstellingen opgeheven sancties tijd kunnen vergen vooraleer ze een blijvend effect hebben (wat zeker niet voor juli zal gebeuren). Ter compensatie van de onmogelijkheid om sommige sancties meteen op te heffen zou in diezelfde periode Iran weer toegang krijgen tot zijn bevroren bankrekeningen en zouden de reisbeperkingen opgelegd aan dat land opgeheven kunnen worden. Het is niet de bereidheid van de VS om de sancties definitief op te heffen die in twijfel getrokken moet worden, maar het is technisch gezien onmogelijk om ze binnen dergelijke korte termijnen op te heffen.

Wat betekent dit nu voor de EU? Indien een overeenkomst gesloten kan worden, zal de EU de eerste instantie zijn die de grootste en snelste impact op de aan Iran opgelegde sancties heeft. Daarom zal het belangrijk zijn om opnieuw betrekkingen aan te knopen met Iran, zeker indien men de verloren gegane markt in dat land wil terugwinnen. De betrekkingen die bestonden zijn verbroken en zowel China als Rusland hebben gretig de plaats van de EU ingenomen: laten we dus niet ervan uitgaan dat de ooit voor de EU verloren markt in een handomdraai heroverd kan worden. De stem van de EU in Iran (zelfs met een operationele EDEO) wordt nog niet als dusdanig erkend: De Islamitische Republiek is nog altijd verwickeld in bilaterale onderhandelingen met de 28 lidstaten, maar niet met de EU. Indien men tot een voorlopig akkoord kan komen, zullen China en Rusland de eerste zijn om de sancties officieel op te heffen en vaste voet te krijgen in de economie van Iran. Afgezien van het akkoord over het nucleaire vraagstuk, mag de EU zeker niet dezelfde fouten begaan (zoals met Irak en Afghanistan) door Iran te isoleren aangezien het deel uitmaakt van de oplossing tegen de nieuwe regionale dreiging van ISIS. Het belang van die niet-staatsactor in de regio werd onderstreept tijdens de rechtstreekse onderhandelingen tussen de ministers van Buitenlandse Zaken Kerry en Zarif: de Verenigde Staten en Iran hebben allebei een gemeenschappelijke vijand in de regio en streven één gemeenschappelijk doel na: ISIS verslaan. Blijft de vraag of nieuwe langdurige betrekkingen met Iran op een gemeenschappelijke vijand gebaseerd kunnen zijn, maar indien de EU een rol van betekenis in de regio wil spelen in de toekomst, zal ze de achterstand moeten inhalen die ze opgelopen heeft ten opzichte van China en Rusland, die hun betrekkingen met Iran nooit helemaal verbroken hebben.

Eventuele commentaar of opmerkingen zijn welkom op het volgende e-mailadres:

irsd-cesd-scvd@mil.be.

Andere publicaties van het Studiecentrum voor Veiligheid en Defensie kunnen worden gedownload op [onze website](#).